

Metropolis Tiyatrosu'nun Doğu Analemma Dolgusunda Tespit Edilen A Mekânı: Roma Yapı Mühendisliğiyle Planlanan İşlevsel Bir Uygulama

Serdar Aybek* - Burak Arslan**

Öz

Metropolis Antik Kenti'nde bugüne kadar yürütülen kazı ve araştırmalarda, Helenistik Dönem kent ölçeğinde tespit edilen en büyük yapı, kentin kurulu olduğu tepenin güney yamaçlarında planlanan tiyatrodur. MÖ 2. yüzyılın ortalarında inşa edilen tiyatro, koilon, orkestra ve skene gibi birimleri ile Helenistik tiyatro mimarisinin en iyi korunmuş örneklerinden biridir. Roma İmparatorluk Dönemi'nin farklı süreçlerinde tiyatrodaki gerçekleştirilen eklemeler ve düzenlemelerle, yapının birimlerinde değişiklikler meydana gelmiştir. Bunlardan biri, koilonun doğu analemma dolgusunda gerçekleşmiştir. 2018 yılında dolgu alanında yapılan arkeolojik kazılar sonucunda "A Mekânı" olarak tanımlanan yapıyla karşılaşılmıştır. Çalışmanın konusu, bu mekânın fonksiyonu ve bulunduğu alanla ilişkisi üzerinde temellendirilmiştir. Ayrıca malzeme, teknik ve işçilik özellikleriyle, A Mekânı'nın tiyatrodaki inşaa süreci araştırılmış, arkeolojik kontekst buluntularının da yardımıyla yapının MS 1. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Metropolis, Tiyatro, Analemma, Koilon, Kerkis.

"Chamber A" Identified in the Eastern Analemma Filling of the Metropolis Theater: A Functional Implementation Planned with Roman Structural Engineering

Abstract

In the excavations and researches conducted thus far at the ancient city of Metropolis, the largest structure identified on a Hellenistic urban scale is the theatre, located on the southern slopes of the hill upon which the city was founded. Constructed in the mid-2nd century BC, the Metropolis Theatre stands as one of the best-preserved examples of Hellenistic theatre architecture, comprising key components such as the koilon, orchestra, and skene. Various additions and modifications were made to the structure during different phases of the Roman Imperial period. One such modification occurred in the east analemma fill of the koilon. In 2018, archaeological excavations in this fill area uncovered a structure designated as 'Chamber A'. This study focuses on the function of Chamber A and its relationship with the surrounding spaces. Furthermore, the construction process of Chamber A

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir/ TÜRKİYE <https://ror.org/00dbd8b73> serdar.aybek@deu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-5408-2721>

** Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir/ TÜRKİYE <https://ror.org/02eaafc18> burak.arslan@ege.edu.tr <https://orcid.org/0000-0001-5493-6232>

Bu makale Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Atıf/Citation: Aybek, Serdar-Arslan, Burak, "Metropolis Tiyatrosu'nun Doğu Analemma Dolgusunda Tespit Edilen A Mekânı: Roma Yapı Mühendisliğiyle Planlanan İşlevsel Bir Uygulama", *Höyük*, 15, 2025, s. 73-96.

within the theatre -encompassing its materials, techniques, and workmanship- was examined. Based on archaeological context findings, it has been determined that the structure was built in the first half of the 1st century AD.

Keywords: Metropolis, Theater, Analemma, Koilon, Kerkis.

Giriş

İzmir'in Torbalı ilçesinde, Yeniköy ve Özbey Mahalleleri arasında, bir tepe ve yamaçlarında kurulmuş olan Metropolis, İonia-Lydia sınırında yer almaktadır¹ (Fig. 1-2). Strabon, Metropolis'ten, Smyrna-Ephesos arasında ve Ephesos'a 120 stadion mesafede bulunan bir yerleşim olarak bahsetmiştir². Kent sikkelerinde görülen İonia lejantı, Metropolis'in bir İonia şehri olarak tanımlanmasına olanak tanımaktadır³. Kentin ismi, Ana Tanrıçayla özdeşleşmiştir. Günümüzde Alaman Dağı olarak bilinen antik Galleion Dağı'nın eteklerinde kurulmuş olan şehre oldukça yakın konumda yer alan Uyuzdere Vadisi'ndeki iki kült mağarası ve adak buluntuları, Ana Tanrıça'ya ait kutsal alanlar olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, kent yazıtlarında görülen "Meter Galleia" ifadeleri, Meter kültünün şehrin kuruluşu ve adının ortaya çıkışındaki rolünü açık biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim bir yazıtta geçen "Ölümden sonra on iki gün (geçince), kendi karısıyla (birlikte olduktan sonra) iki gün (geçince), bir *hetaira* ile (birlikte olduktan) sonra üç gün (geçince) [temiz olunur]. Birisi altarlara yanına gelip duru ve himaye (yardım) isterse, (buradan) çekip götürülmesin. (O'na) hiçbir haksızlık da yapılmasın. Fakat kim haksızca davranırsa, Meter Galleia O'na yardım etmez."⁴ ifadeleri, bu kültün Metropolis açısından taşıdığı önemi açık biçimde yansıtmaktadır.

Bölge, MÖ 7. yüzyılın sonlarından itibaren stratejik açıdan önem kazanmıştır. Bu dönemde, Torbalı Ovası'na hâkim tepelerde inşa edilen tahkimat yapılarıyla, Ephesos-Smyrna arasındaki anayolun kontrolünün sağlanması amaçlanmıştır⁵. Torbalı Ovası'nda ikiye ayrılan bu güzergâhın bir kolu Smyrna'ya giderken diğer kolu Ephesos-Sardes hattını oluşturmaktadır. Metropolis'in önlerinden geçerek Karabel Geçidi üzerinden Sardes'e ulaşan anayol, Prehistorik Çağlardan günümüze kadar önemini korumuş, bölgenin ekonomik ve kültürel gelişiminin artmasına büyük etkisi olmuştur.

Metropolis'te, Erken Tunç Çağı'ndan Orta Çağ'a kadar arkeolojik buluntu tespit etmek mümkündür⁶. Akropolisi çeviren, isodomik duvar tekniğinde inşa edilmiş güçlü surlar, MÖ 3. yüzyılda kentleşme sürecinin başladığına işaret etmektedir. Pergamon Krallığı'nın desteğiyle MÖ 2. yüzyılda büyüyen ve zenginleşen kentteki refah düzeyini en iyi sergileyen örnekler; Tiyatro, Stoa, Bouleuterion gibi resmî yapıların varlığıdır⁷. Metropolis'in şehirleşme süreci, Augustus ve Tiberius zamanında da devam etmiştir⁸. Batı Anadolu'da etkili olan MS 17

1 Ptolemaios, Geography, V 2,17.

2 Strabon, Geography, XIV.1.2.

3 Head 1892, 176-181, Nr. 6, 11, 12, 13, 15, 29, 33, 34.

4 Keil-Premmerstein 1914, 103, abb. 63; Ekin Meriç 2013, 28.

5 Aybek vd. 2017, 304-315; Aybek vd. 2019a, 335-347.

6 Meriç-Schachner 2000, 85-87.

7 Aybek vd. 2009, 73-100.

8 Meriç 1982, 52, IN 3, 125, abb. 31.

depreminden Metropolis'in de zarar gördüğü, Tiyatro ve Bouleuterion'daki tamiratlar ve yeni mimari düzenlemelerden anlaşılabilmektedir. Öte yandan bu tarih itibarıyla hızla artan nüfusun ihtiyaçlarına göre yeni sivil yerleşim bölgeleri, hamam ve spor kompleksleri ile dükkânlar inşa edilmiş, birçok eski yapı onarılmış ve yeniden hizmete açılmıştır⁹. MS 2. yüzyılda Metropolis, kutsal alanları, kamu yapıları, sivil konutları, yamaçta kurulu bir kent olmasına rağmen birbirini dik kesen sokak ve caddeleriyle planlı bir şehir hüviyetine sahiptir. Batı Anadolu'daki çok sayıda kente katkısı olan Antoninus Pius'un zamanında, Metropolis'te de büyük bir Hamam ve Palaestra kompleksinin inşa edilmiş olması, şehrin ulaştığı refah düzeyini göstermektedir. MS 3. yüzyıl, çok sayıda şiddetli depremin ve Got akınlarının gerçekleştiği bir yüzyıl olarak bölge kentlerini oldukça zorlamıştır¹⁰. Araştırmalar, kentte MS 4. ve 6. yüzyıllar arasında yapılaşma anlamında daha küçük bütçeli inşaat faaliyetlerinin sürdürüldüğünü, mevcut yapılarda ise onarım, yenileme ve fonksiyon değişikliği gibi çalışmaların gerçekleştirildiğini göstermektedir. Fakat aynı zamanadöneme tarihlenen sikkelerin sayısındaki artış oranı, kentteki ekonomik hareketliliğin güçlü olduğuna işaret etmektedir¹¹. MS 6. yüzyılda Metropolis'in piskoposluk merkezi olduğu bilinmektedir¹². Araplıtepe mevkinde yer alan ve farklı dönemlerde değişikliklere uğrayan Bizans Kilisesi, MS 6. yüzyıldan itibaren piskoposluk kilisesi olarak kullanılmış olmalıdır. Türk Beyliklerinin Anadolu'da giderek güçlenmeleri, Bizanslıların savunma yapılarına önem vermelerini zorunlu kılmıştır. Stratejik konumu bir kez daha gündeme gelen Metropolis'te inşa edilen Bizans Kalesi, Laskarisler Dönemi'nde (1204-1261) yapılmış ya da büyük çapta onarım görmüştür¹³. Osmanlı kaynaklarında, Torbalı yakınında olması gereken Kızılhisar adlı bir kalenin varlığından söz edilir¹⁴. Metropolis Kalesi bu tarife uygun görünmektedir. Bizans Kalesi, Osmanlı Dönemi'nde kısa bir süre daha kullanılmış, burada yerleşenler yöredeki hâkimiyet tamamen Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolüne geçtikten sonra ovaya, bugünkü Torbalı'nın bulunduğu bölgeye taşınmış olmalıdır¹⁵.

Çalışmanın konusunu oluşturan Metropolis Tiyatrosu, kentin güney yamaçlarında, doğal eğimli bir araziye inşa edilmiştir. MÖ 2. yüzyılda, Yunan tiyatro mimarisinin üç temel birimi olan koilon, orkestra ve skene planına göre tasarlanan yapının kazıları; 1990-2001, 2003, 2007, 2018 ve 2019 yıllarında gerçekleştirilmiştir (Fig. 3-4). 4000 kişi kapasiteli Metropolis Tiyatrosu'nun mimari teknik ve işçilik özellikleri son derece niteliklidir. Koilon, bir diazomayla iki bölüme ayrılmıştır. Alt bölümde 12, üst bölümde ise 16 adet oturma sırası bulunmaktadır. Orkestra, Helenistik Dönem'de toprak ve mıcır dolgulu bir zeminle planlanmışken, Roma İmparatorluk Dönemi'nin başlarında mermer levhalarla kaplanmış. MS 17 depreminden sonra gerçekleştirildiği tahmin edilen bu yenileme faaliyetinde, proedriaların (soylulara ayrılan koltuklar) günümüzdeki konumlarına yerleştirildiği düşünülmektedir. Helenistik Dönem'de inşa edilen skene de Roma İmparatorluk Dönemi'nde yenilenmiştir. 20x7,5 m ölçülerindeki Helenistik Dönem sahne binası, bu dönemde 30x9 m ölçülerinde yeniden inşa edilmiştir.

⁹ Aybek 2016, 113.

¹⁰ Külzer 2011, 30.

¹¹ Aybek vd. 2009, 59-60.

¹² Hierocles-Synecdemvs, 660, 9.

¹³ Aybek vd. 2009, 110-111.

¹⁴ Kayış 2012, 28-30.

¹⁵ Aybek 2009, 21.

Skenenin ön cephesi, anıtsal scaenae frons mimarisiyle donatılmıştır. Aslan ayaklı konsollar ve proedrialar ise Helenistik Dönem’de planlanmış ve Roma İmparatorluk Dönemi’nde varlığını sürdürmüştür. Roma İmparatorluk Dönemi’ndeki en köklü değişikliklerden bir diğeri koilonun doğu köşesindeki analemma duvarının iç dolgusunda gerçekleştirilmiştir. Burada yapılan çalışmalar, Helenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi’ndeki farklı inşa tekniklerini ve uygulamalarını açığa çıkarmıştır.

Doğu Analemma’daki Düzenlemeler

Metropolis Tiyatrosu’nun koilonunda gerçekleştirilen en kapsamlı müdahaleler arasında, doğu analemma duvarının iç dolgusunda yapılan düzenleme öne çıkmaktadır. Helenistik Dönem’de koilonun inşasında başvurulan tekniklerden biri, köşelerde yer alan kerkis temellerinin dolgu malzemesiyle desteklenmesidir¹⁶. Yarım daireyi aşan Yunan tiyatrolarında, yamaç eğiminin bu bölümlerde yetersiz kalması, bu yöntemin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Ancak dolgu tekniği, koilon için aynı zamanda bir dezavantaj oluşturmuştur; zira dolgunun analemma duvarına yaptığı baskı, yapının statik güvenliğini tehdit etmektedir. Bu sorunu aşmak amacıyla, dolgularda uygulanan çeşitli tekniklerle analemma duvarlarının dayanıklılığı sürekli geliştirilmeye çalışılmıştır. Anadolu’daki bazı Yunan tiyatrolarının da, analemma duvarı dolguları içine inşa edilen radyal tonozlar, Helen tiyatro mimarisinin en önemli yeniliklerinden biri olarak ön plana çıkmaktadır¹⁷. Metropolis’te bu tür bir uygulamanın varlığı kesin olarak belirlenememektedir. Ancak epitheatronda (summa cavea), B11, B12, B13 ve B14 numaralı kerkislerin tamamen dolgu üzerine inşa edilmiş olmaları, tiyatronun çevirme duvarından diazomaya ulaşabilecek radyal bir tonoz inşası için yeterli alanın mevcut olabileceğini düşündürmektedir (Fig. 3-4). Ayrıca kent merkezinin konumu ile söz konusu kerkislerin pozisyonu karşılaştırıldığında, böyle bir tonoz yapısının giriş-çıkışlar açısından oldukça işlevsel olabileceği de değerlendirilebilir (Fig. 1-2). Ancak ne kerkisler ne de altındaki dolgu tabakası günümüze ulaşabilmiştir. Dolayısıyla bu konuda kesin bir kanıya varmak oldukça zordur. Metropolis Tiyatrosu’nda dolgu malzemesi üzerine inşa edilen doğu ve batı kerkislerdeki uygulamaları araştırmak amacıyla 2018 yılında arkeolojik kazılar gerçekleştirilmiştir. Doğu analemma duvarının hemen ardında yer alan B13 ve B14 numaralı kerkislerin temel dolgularında yapılan çalışmalar, burada kullanılan malzemenin tiyatronun inşası sırasında yamaçtan koparılan şist kaya parçaları, mıcır boyutunda taşlar ve topraktan oluşan bir tabakayı içerdiğini ortaya koymuştur. Roma İmparatorluk Dönemi’nde bu dolgu alanının yeniden düzenlenmesi, Helenistik Dönem’deki ana kaya eğiminin değişmesine neden olmuştur (Fig. 5).

A Mekânı

Yapının doğu analemma duvarı, Roma İmparatorluk Dönemi’nin başlarında muhtemelen MS 17 veya 18’de yaşanan depremler sırasında yıkılmış olmalıdır. Bu nedenle doğu analemma duvarı ile iç bölümündeki dolgu yeniden planlanmıştır. Yeni duvarın inşası, dönemin gelişen mimari tekniklerinden faydalanılmasına da olanak tanımıştır. Helenistik Dönem’de doğu analemma dolgusu üzerinde yerleştirilen oturma sıralarının, İmparatorluk Dönemi’ndeki yenileme kapsamında inşa edilen A Mekânı’nın tonozu üzerine yerleştirildiği anlaşılmaktadır (Fig. 6). Doğu analemmmanın epitheatron aksında, 2018 yılında ortaya çıkarılan bu mekân, 5,20x6 m

¹⁶ Isler 2017, 81.

¹⁷ Ferrero 1990, 43; Isler 2017, 95-97; Sear 2006, 74.

ölçülerinde olup yaklaşık 32 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (Fig. 7-8). Mekânın korunmamış güney duvarı ile yarısına kadar korunmuş doğu duvarı, analemma ve çevirme duvarına sınır oluşturacak biçimde planlanmıştır. Kuzey duvarın iç cephesinde, duvarın ortasında yer alan 1,65 m genişliğinde ve 0,90 m derinliğindeki yarım daire biçimli niş dışında, yapının korunmuş iç duvarları düzdür. Duvarın tamamı korunmadığı için nişin özgün yüksekliği bilinmemekle birlikte, mevcut yüksekliği 1,35 m'dir. Duvarlarda moloz taşlar kullanılmış, taşların örülmesinde ise tuğla kırıklı kireç harcın kullanıldığı görülmüştür. Aynı harç malzemesi skene duvarlarında ve orkestra taban levhalarının altında da görülmektedir. Mekânın dış duvarları oldukça kaba ve düzensiz bir şekilde örülmüşken, iç bölümde kullanılan taşlar düzgündür. İç duvarlar, üst üste iki sıra iri taş dizisi ardından bir sıra ince taş dizisiyle örülmüştür. Benzer duvar işçiliğini, Metropolis'in Roma İmparatorluk Dönemi'nde inşa edilen hamam yapılarında da görebilmek mümkündür. Mekânın duvarları 32 m²'lik bir yapı için oldukça kalındır. Doğu ve batı duvarlar 1,90 m, kuzey duvar ise 1,70 m kalınlığa sahiptir (Fig. 9). Yapının tabanındaki şist kayaç yapısı tıraşlanarak en düşük kottaki güneydoğu köşenin seviyesine kadar düzleştirilmiştir (Fig. 5). Bu sayede yapının tabanında düz bir zemin elde edilmiştir. Yapının dışında ise ana kaya doğal engebesini korumaktadır. Bu farkı, mekânın kuzey ve batı duvarlarının dışında net bir şekilde gözlemleyebilmek mümkündür (Fig. 10-11). Bu nedenle, mekânın kuzey duvarının iç ve dış tarafı arasında 3,04 m'lik bir kot farkı oluşmuştur (Fig. 11). Kuzey duvarın 4,40 m yüksekliğe kadar korunmuş olması da ana kayaya dayandırılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Yapının özgün zemin kaplaması korunamamıştır. Fakat ana kaya taban yüzeyindeki çukurlar ve içindeki kül kalıntıları, yapının Bizans Dönemi'nde yeniden düzenlendiğini düşündürmektedir (Fig. 7). Mekânın güney bölümünde ele geçen Bizans Dönemi seramikleri ve işlenmeye hazır tek hörgüçlü deve (*camelus dromedarius*) türüne ait ön ayak birinci (5 adet) ve ikinci (5 adet) kemikleri (*phalanx proximalis* ve *media*) bu düşünceyi güçlendirmektedir¹⁸.

Doğu paradostan bakıldığında, podyum işlevi gören doğal bir kayalık üzerine inşa edilmiş bir yapı görünümündeki A Mekânı'nın tiyatrodaki işlevi kesin olarak bilinmemektedir. Kuzey duvarın merkezindeki niş, yapının epitheatron kerkisleri için inşa edilmiş bir destek duvarından fazlası olduğunu göstermektedir. 4 metre yüksekliğinde korunmuş kuzey duvarda, nişin kubbe yönelimi izlenebilir değildir. Bu detay, mekânın görünenden çok daha yüksek duvarlara sahip olduğuna işaret etmektedir. Yapının kalın duvarları da bu düşünceyi desteklemektedir. Mekânın doğu duvarı, Helenistik Dönem'de çevirme duvarına destek sağlamak amacıyla açılmış olan nişlerin üzerinden geçecek şekilde planlanmıştır (Fig. 7). Helenistik Dönem'de çevirme duvarının dayanıklılığı ve stabil kalması için açılan bu nişler, A Mekânı'nın inşasıyla birlikte işlevini kaybetmiştir. Nişlerin içine yerleştirilen bloklar, çevirme duvarının bir parçası değil, A Mekânı'nın doğu duvarını oluşturan bloklardır. Helenistik Dönem çevirme duvarının düzgün kesilmiş dörtgen blokları da *spolia* eleman olarak duvarda değerlendirilmiştir. Bu aşamada söz konusu blokların düzgün kesilmiş ve işlenmiş olan yüzleri, ters çevrilerek duvarda kullanılmıştır (Fig. 12).

Her şeye rağmen A Mekânı, tiyatrodan bağımsız bir yapı olarak değerlendirilmemelidir. Yapıdaki tahribat, işlevi konusunda kesin ifadeler kullanmayı güçleştirse de doğu duvar boyunca ana kayanın bir kanal formunda tıraşlanmış olması, bu mekânın bir latrina olarak kullanılmış

18 A Mekânı'ndaki arkeolojik kazılarda tespit edilen zooarkeolojik buluntular, Prof. Dr. Vedat ONAR tarafından değerlendirilmiştir.

olabileceğini düşündürmektedir (Fig. 7). Fakat kanal izlerinin sadece doğu duvar hattında sınırlı kalması ve özgün tabanın korunmamış olması, detaylı araştırmaları güçleştirmektedir. Son yıllarda günyüzüne çıkarılan Smyrna (Agora) Tiyatrosu'ndaki latrinanın keşfi bu tür büyük komplekslerde ihtiyaca yönelik latrinalara yer verilebileceğinin göstergesidir. Yapının sahip olduğu kalın duvarlar, mekân olarak kullanımı yanı sıra tiyatro kerkislerini taşıyan tonozla ilişkili olmalıdır. Roma İmparatorluk Dönemiyle birlikte, düz arazilerde inşa edilmeye başlanan tiyatrolarda bu tip uygulamalar oldukça yaygındır¹⁹. Ephesos Tiyatrosu'nda da analemma aksı boyunca farklı sayı ve ölçülerde mekânlar bulunmaktadır²⁰. Bu mekânların işlevi tam olarak bilinmese de basamaklarla içerden erişilebilir oldukları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda summa caveayı taşıma işlevine sahip olan mekânlarda uygulanan tonozların eğimi izlenebilmektedir²¹. Limyra ve Myra Andriake tiyatrolarında da analemma duvarlarına yakın kerkisleri taşıyan tonozların altında, kapılarla erişilebilen mekânlar yer almaktadır. Bir diğer örnek ise Arnavutluk'taki Butrint Tiyatrosu'dur. Tiyatronun analemma bölümüne inşa edilen Asklepios Kutsal Alanı²², Roma İmparatorluk Dönemi'nde yeniden planlanmış; kutsal alan, dışardan erişilebilen aynı zamanda tonoz sistemiyle kerkisleri taşıyan bir mekân özelliği kazanmıştır²³. A Mekânı'ndaki olası tonozun eğimi ve açısı, duvarların yeterli yükseklikte korunmamış olmasından dolayı anlaşılamamaktadır. Fakat yukarıda değinilen örneklerde olduğu gibi A Mekânı'nın da B13 ve B14 numaralı kerkisleri taşıyan işlevsel bir tonoz sistemine sahip olduğu mevcut planlama dahilinde ileri sürülebilir (Fig. 2, 6). A Mekânı'nın güney ve doğu duvarlarının dışarıdan kesme taş bloklarla çevrelendiği düşünülmektedir (Fig. 6). Bu sayede, yapının dış duvarlarındaki kaba işçilik gizlenerek bir analemma duvarı görünümü planlanmış olmalıdır. Mekâna girişin ise doğu parados ya da çevirme duvarı üzerine açılan bir kapıyla sağlandığı tahmin edilmektedir. Doğü duvarın dışında, taban kotunda görülen *in situ* bloklar bu düşünceyi desteklemektedir (Fig. 13).

Konteks Buluntularının Değerlendirilmesi ve Sonuç

Doğu analemma dolgusundaki arkeolojik kazıların başlangıcında, yüzey toprağında farklı dönemlere ait karmaşık bir malzeme grubuyla karşılaşmıştır. Fakat yaklaşık 2 metrelik bir derinleşmenin ardından, dolgu tabakasının özgün malzemelerine ulaşmak mümkün olmuştur. Dolgu tabakasında 2,05 m'lik derinleşmenin ardından (+73,20/+71,25 m) ana kayaya ulaşılmıştır. Tespit edilen toplam 117 parça seramiğin, 7'si Arkaik Dönem, 3'ü Klasik Dönem, 95'i Helenistik Dönem, 10 tanesi ise Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Seramikler dışında az sayıda cam ve kemik malzemeye ulaşılmıştır. Kontekste yer alan en yoğun buluntu grubunu Helenistik Dönem seramikleri oluşturmaktadır (Fig. 14 a-j). Söz konusu Helenistik malzeme grubunun yoğunluğu ve tarihleri, tiyatronun ilk inşa süreciyle örtüşmektedir.

Helenistik Dönem'de analemma duvarlarının inşa edildiği alanlarda planlanan dolgular, ağırlıklı olarak şist parçacıkları, mıcır ve toprak kullanılarak oluşturulmuştur. Bu dolgu malzemesinin yarattığı baskı muhtemelen doğu analemma duvarının yıkılmasına sebep olmuştur. Bu

19 Krauss 1973, 213, OP3; Styhler-Aydın 2017, Taf. 2, Abb. 2; Bingöl 2005, 186; Sear 2006, 117-424; Isler 2017, 71-74.

20 Styhler-Aydın 2017, Taf. 2, Abb. 2.

21 Öhlinger 2017, 82-83, Taf. 127, Abb. 254-255.

22 Gilkes 2003, 169, 172, Fig. 6.75.

23 Sear 2006, 185, Fig. 7.3.

baskıyı depremin veya ıslanarak yoğunlaşan dolgu malzemenin artırdığı düşünülebilir. Doğu analemma duvarının yıkılmasına bağlı olarak dolgunun üzerindeki kerkisler de çökmüş olmalıdır. Dolayısıyla yeni analemma duvarı, eski yöntemler terk edilerek ve dolgunun analemma duvarına yaptığı baskının olumsuz etkileri de göz önünde bulundurularak, Roma İmparatorluk Dönemi'nin modern inşa teknikleri ile yeniden inşa edilmiştir. Doğu analemma dolgusunun bulunduğu bölümdeki ana kaya tıraşlanarak düz bir zemin elde edilmiş ve bu alana kare planlı bir mekân inşa edilmiştir. Çöken kerkisler ise bu yeni mekânın tonozu üzerine yerleştirilmiş, bu sayede dolgu basıncının yarattığı olumsuz etkilerden de kurtulmak mümkün olmuştur.

2018 yılında A Mekânı'nın ortaya çıkarılması sırasında tespit edilen buluntular, MS 1. yüzyıl süreciyle paralellik göstermektedir. A Mekânı'nın duvar işçiliği ve yapı malzemeleri de tiyatronun, Roma İmparatorluk Dönemi inşa ve onarım süreciyle ilişkilendirilmesine olanak tanımıştır. Yapının kuzey duvarının dışındaki dolgu toprağından elde edilen malzemeler ağırlıklı olarak Helenistik Dönemi yansıtırken, yapının içinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarından elde edilen malzeme dağılımının Roma İmparatorluk Dönemi'ne doğru dengelendiği görülmektedir. Bu veriler, doğu analemma dolgusundaki düzenlemelerin A Mekânı'nın ölçeğiyle sınırlı kaldığını göstermektedir. A Mekânı'nda arkeolojik kazılarda tespit edilen 136 adet seramik parçasının; 62 tanesi Helenistik Dönem'e, 48 tanesi Roma İmparatorluk Dönemi'ne, 26 tanesi ise Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmiştir (+71,85/+68,35 m). Ayrıca buluntular arasında cam cürufu, kemik parçaları ve pişmiş toprak ağırlıklar da yer almaktadır. Tespit edilen parçalar arasında, Helenistik seramik parçaları çoğunlukta olsa da Roma ve Bizans Dönemi'ni yansıtan buluntuların oranı, bu mekânın uzunca bir süre kullanıldığını göstermektedir. A Mekânı yapısının kuzeyindeki Helenistik Dönem dolgusu, mekânın yıkılışına kadar homojen biçimde korunmuş, binanın tonozunun çökmesi ve kuzey duvarın kısmen yıkılmasıyla mekânın içine dolmuş olmalıdır. Helenistik Dönem buluntularındaki yoğunluk bu çökme esnasında, kuzeydeki dolgudan gelen malzemelerle açıklanabilir. Roma İmparatorluk Dönemi buluntuları arasında pişirme kabı, ince cidarlı seramikler, kapaklar, kandil, testi, Doğu Sigillata A, B, C ve kaide parçaları yer almaktadır (Fig. 14 k-l). Mekânın kuzey duvarındaki nişin içinde ve çevresinde üç adet bronz sikke tespit edilmiştir. Sikkelerin ikisi Geç Helenistik-Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen Metropolis kent sikkeleridir (Fig. 15 a-b).

Tiyatronun doğu analemma dolgusunda ortaya çıkarılan A Mekânı, Helenistik Dönem'de inşa edilen tiyatroya, Roma İmparatorluk Dönemi'nde eklenmiştir. Yapının inşası, analemma dolgusunun yarattığı teknik sorunları gidermek için Roma İmparatorluk Dönemi inşaat mühendisliğinden yararlanıldığını göstermektedir. Bu sayede hem daha işlevsel bir mekân elde edilmiş hem de iş gücünden tasarruf edilmiştir. Metropolis Tiyatrosu'nun topografik yapısı gereği, A Mekânı boyutlarında bir yapının batı analemma bölgesinde de bulunması mümkün görülmemektedir. Bu yüzden planlamanın sadece doğu koilon köşesinde düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Tiyatronun MS 4. yüzyıl sonları ila 5. yüzyılın başlarında işlevini yitirmesi nedeniyle analemma duvarlarındaki bloklar tamamen tahrip edilmiştir. A Mekânı ise bu süreçte doğu paradosa inşa edilen cam işliğinin bir parçası olarak kullanılmıştır. Arkeolojik kazılarda tespit edilen cam parçaları, cam cürufları ve camlaşmış tuğla parçaları bu işliğe dair düzenlemelerin göstergeleridir²⁴.

24 Akkuş-Koçak 2021, 249, fig. 4.

Teşekkür

Bu çalışma, Türk Tarih Kurumu tarafından “TP4-273” proje numarasıyla desteklenen “Metropolis Tiyatrosu Analemma Duvarının Araştırılması” başlıklı proje kapsamında yürütülmüş ve Burak Arslan’ın “Metropolis Tiyatrosu” başlıklı doktora tezi kapsamında değerlendirilmiştir. Metropolis Kazısı’na sağladıkları katkılardan ötürü T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Türk Tarih Kurumuna teşekkür ederiz.

Yazar Katkıları/Writer Contributions

Çalışmanın Tasarlanması/Planning of the Study	Yazar/Author-1 (%25) - Yazar/Author-2 (%75)
Veri Toplanması/Collecting Data	Yazar/Author-1 (%25) - Yazar/Author-2 (%75)
Veri Analizi/Data Analysis	Yazar/Author-1 (%25) - Yazar/Author-2 (%75)
Makalenin Yazımı/Writing the Article	Yazar/Author-1 (%25) - Yazar/Author-2 (%75)
Makale Gönderimi ve Revizyonu/ Submission of the Article and Revisions	Yazar/Author-1 (%25) - Yazar/Author-2 (%75)

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir / The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.

ETİK BEYAN/ETHICAL STATEMENT

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur./It is declared that scientific and ethical principles were complied with during the preparation of this study and all the works referred are mentioned in the bibliography.

KATALOG

Fig. 14-a. Amphora

Tİ 18-02. Y. 3,5 cm, Ç. 7,6 cm, **Kil Rengi:** 2,5 YR 6/6 light red, **Yüzey:** 7,5 YR 7/4 pink astar.

İçerik : Mika, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst), MÖ 270-220 (Analoji).

Analoji: Lawall 2004, fig. 4 Epheos H 2, Nikandros Grubu.

Fig. 14-b. Amphora

Tİ 18-02. Y. 4,4 cm, Ç. 4,4 cm, **Kil Rengi:** 2,5 YR 6/6 light red, **Yüzey:** 7,5 YR 7/4 pink astar.

İçerik : Kum, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst), MÖ 191 (Analoji).

Analoji: Doğer 2000, R 85, Rhodos Amphora.

Fig. 14-c. Tabak

Tİ 18-02. Y. 2 cm, Ç. 4,95 cm, **Kil Rengi:** 2,5 Y 4/1 dark gray, **Yüzey:** 2,5 Y 2,5/1 black astar.

İçerik : Mika, kalsit, kum.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst, Analoji).

Analoji: Gassner 1997, Taf. 9, 139.

Fig. 14-d. Hydria

Tİ 18-02. Y. 13 cm, Ç. 19,2 cm, **Kil Rengi:** 2,5 YR 5/4 reddish brown, **Dış Yüzey:** 7,5 YR 7/6 reddish yellow astar, **Bezemeler:** 7,5 YR 3/1 very dark gray. Dış yüzey boyun, boya bezeme fırça kullanılarak yapılmıştır.

İçerik : Mika, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst, Bibliyografya).

Bibliyografya: Aybek vd. 2019b, 155, 164, Çiz. 2, Nr. 12.

Analoji: Vaag 2004, Context F, Pl. 15, F1.

Fig. 14-e. Skyphos

Tİ 18-02. Y. 5,2 cm, Ç. 4,6 cm, **Kil Rengi:** 2,5 YR 5/6 red, **Yüzey:** 2,5 YR 4/8 red astar, 2,5 YR 2,5/2 very dusky red astar kaideinin altı.

İçerik : Mika, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst, Analoji).

Analoji: Gassner 1997, 61-62, Taf. 10, 166.

Fig. 14-f. Tabak

Tİ 18-01. Y. 3,5 cm, Ç. 15,8 cm, **Kil Rengi:** Gley 2 4/1 dark bluish gray, **Yüzey:** Kil renginde astar.

İçerik : Mika, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst, Bibliyografya).

Bibliyografya: Aybek vd., 155, 164, Çiz. 2, Nr. 11.

Fig. 14-g. Kâse

Tİ 18-02. Y. 1,8 cm, Ç. 4,8 cm, **Kil Rengi:** 2,5 YR 6/6 light red, **Yüzey:** 2,5 YR 3/6 dark red.

İçerik : Mika, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst, Analoji).

Analoji: Rotroff-Oliver 1994, Pl. 91, 522.

Fig. 14-h. Kâse

Tİ 18-02. Y. 3 cm, Ç. 10,6 cm, **Kil Rengi:** 2,5 YR 7/4 light reddish brown, **Yüzey:** 5 YR 2,5/1 black.

İçerik : Kalsit, kum.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst, Analoji).

Analoji: Gürler 1994, Çiz. 6, 17; Ladstätter 2010a, Taf. 144, K 504.

Fig. 14-i. Kâse

Tİ 18-02. Y. 2,8 cm, Ç. 11,4 cm, **Kil Rengi:** 10 R 7/4 pale red, **İç Yüzey:** 10 YR 4/1 dark gray, **Dış Yüzey:** 5 YR 2,5/1 black.

İçerik : Mika, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst, Analoji).

Analoji: Schäfer 1968, 35-36, 43, Taf. 3, C9.

Fig. 14-j. Aplike Gövde Parçası

Tİ 18-02. Y. 4,1 cm, G. 5,5 cm, **Kil Rengi:** 2,5 YR 6/6 red, **İç Yüzey:** metalik koyu gri renktedir, **Dış Yüzey:** Gley 1 3/N very dark gray astar.

İçerik : Mika, kalsit.

Tarih : MÖ 2. yüzyıl (Kontekst).

Fig. 14-k. Kâse

Tİ 18-03. Y. 3,3 cm, Ç. 10,2 cm, **Kil Rengi:** 5 YR 5/6 yellowish red, **Yüzey:** 2,5 YR 5/8 red astar.

İçerik : Mika.

Tarih : MS 1. yüzyıl (Kontekst), MS 75-125 (Analoji).

Analoji: Hayes 1985, Tav. XV,1; Meriç 2002, Taf. 26, 275; Ladstätter 2010b, Taf. 80, A-K 306; Aybek vd. 2021, Pl. 11, 88.

Fig. 14-l. Tabak

Tİ 18-03. Y. 4,9 cm, Ç. 18,2 cm, **Kil Rengi:** 5 YR 7/6 reddish yellow, **Yüzey:** 10 R 5/6 red astar.

İçerik: Mika.

Tarih : MS 1. yüzyıl (Kontekst, Analoji).

Analoji: Hayes 2008, Fig. 2, 28.

Fig. 15-a. Bronz Sikke

11533 - Tİ 18-05, 83 (D3) Plk., niş önünden, 69,95 m, Ç: 16 mm, A: 3,95 gr, Metropolis kent sikkesi.

ÖY: Sağa dönük, profilden miğferli Ares başı. **AY:** Zeus'un yıldırım demeti (aşınmış). **Lejant:** ...AN.

Tarih: MÖ 2-1. yüzyıl. Helenistik Dönem.

Fig. 15-b. Bronz Sikke

11534 - Tİ 18-06, 83 (D3) Plk., niş önünden, 69,77 m, Ç: 19 mm, A: 4,28 gr, Metropolis kent sikkesi.

ÖY: Sağa dönük, profilden sur bedeni taşlı Kybele/Tyche başı. **AY:** Ayakta, mızrak ve kalkan tutan Ares, Metropolis sikke monogramı. **Lejant:** ...EN.

Tarih: Geç Helenistik Dönem.

KAYNAKLAR

Akkuş Koçak 2021

Akkuş Koçak, E., “Glass Workshops and Glass Production in Metropolis (Ionia)”, *Annales du 21 Congr s de l’Association Internationale pour l’Histoire du Verre, 3-7 September, 2018*, ed. O. Sevindik, Efe Glass, İstanbul, 245-254.

Aybek 2009

Aybek, S., *Metropolis İonia I Heykel, Metropolis’de Hellenistik ve Roma Dönemi Heykeltıraşlığı*, Homer Kitabevi, İstanbul.

Aybek vd. 2009

Aybek, S.-Ekin Meriç, A.- z, A. K., *İonia’da Bir Ana Tanrıça Kenti Metropolis*, Homer Kitabevi, İstanbul.

Aybek 2016

Aybek, S., “Metropolis’te Bulunan    Roma Hamamı, Şehir Planlama, Mimari  zellikler ve Sosyal Kontekst Bakımından Kısa Bir Değerlendirme”, *Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, 153, İstanbul, 109-124.

Aybek vd. 2017

Aybek, S.-Gülbay, O.-Kılıç, M.-Arslan, B.-Balım, Y.-Canseven, U., “2016 Yılı Metropolis  evresi Yüzey Araştırması”, *35. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C 2, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Bursa, 303-318.

Aybek vd. 2019a

Aybek, S.-Gülbay, O.-Canseven, U., “2017 Yılı Metropolis  evresi Yüzey Araştırması”, *36. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C 3, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 333-348.

Aybek vd. 2019b

Aybek, S.-Arslan, B.-Balım, Y.-Canseven, U., “Metropolis Arkeolojik Araştırmaları, 2018”, *41. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 4, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 151-170.

Aybek-Arslan vd. 2021

Aybek, S.-Arslan, B.-Gülbay, O., *The Peristyle House of Metropolis*, Ege Yayınları, İstanbul.

Bingöl 2005

Bingöl, O., *Menderes Magnesiası Theatron Magnesia on the Meander*,  ev. A.  alık Ross-J. Ross, Arkeoloji, Kültür, Sanat Dizisi 3, Homer Kitabevi, İstanbul.

Do er 2000

Do er, E., *Antik  a da Amphoralar*, Sergi Yayınevi, İzmir.

Head 1892

Head, B. V., *Catalogue of the Greek Coins of Ionia*, Printed by British Museum, London.

Keil-Premmerstein 1914

Keil, J.,-Premmerstein, A. von, *Bericht über eine dritte Reise in Lydien und den angrenzenden Gebieten Ioniens: ausgeführt 1911 im Auftrage der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse*, Band 57, Abhandlung 1, Verlag der Alfred Hölder, Wien.

Ekin Meriç 2013

Ekin Meriç, A., *Metropolis İonia III; Ana Tanrıça Kutsal Mağaraları*, Homer Kitabevi, İstanbul.

Ferrero 1990

Ferrero, D. B., *Batı Anadolu'nun Eski Çağ Tiyatroları*, çev. E. Özbayoğlu, İtalyan Kültür Heyeti Arkeoloji Bölümü, Ankara.

Gassner 1997

Gassner, V., *Das Südtor der Tetragonos-Agora, Keramik und Kleinfunde*, Forschungen in Ephesos, XIII/1/1, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.

Gilkes 2003

Gilkes, O. J., *The Theatre at Butrint, Luigi Maria Ugolini's Excavations at Butrint 1928-1932, Albania Antica 4*, BSA Suppl. 35, British School at Athens, London.

Gürler 1994

Gürler, B., *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir.

Hayes 1985

Hayes, J. W., "Sigillate orientali", *Atlante delle forme ceramiche II. Ceramica fine romana nel bacino mediterraneo (tardo ellenismo e primo impero)*, *Enciclopedia dell'arte antica classica e orientale*, ed. G. Pugliese Carratelli, Istituto della Enciclopedia Italiana, Roma, 1-96.

Hayes 2008

Hayes, J. W., *Roman Pottery Fine-Ware Imports*, The Athenian Agora, 32, American School of Classical Studies at Athens, Princeton, New Jersey.

Isler 2017

Isler, H. P., *Antike Theaterbauten. Ein Handbuch*, Textband, *Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse*, 490, Archäologische Forschungen, 27, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vienna.

Jörg 1968

Jörg, S., *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, Deutsches Archäologisches Institut, Walter de Gruyter & Co., Berlin.

Kayış 2012

Kayış, Y., *Aydın Vilâyeti Salnâmelerinde Torbalı ve Sultan II. Abdülhamid'in Hayır Eserleri*, Torbalı Belediyesi Kültür Yayınları-1, İzmir.

Krauss 1973

Krauss, F., *Das Theater von Milet: Das hellenistische Theater, der römische Zuschauerbau, Milet: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen seit dem Jahre 1899*, 4.1, Deutsches Archäologisches Institut, Walter de Gruyter & Co., Berlin.

Külzer 2011

Külzer, A., “Bizans Dönemi Ephesos’u: Tarihine bir genel bakış”, *Bizans Dönemi’nde Ephesos*, ed. D. Falko-S. Ladstätter, Ege Yayınları, İstanbul, 29-46.

Lawall 2004

Lawall, M. L., “Archaeological Context and Aegean Amphora Chronologies: A case study of Hellenistic Ephesos”, *Transport amphorae and trade in the eastern Mediterranean*, ed. J. Eiring-J. Lund, Monographs of the Danish Institute at Athens 5, Aarhus, 171-188.

Ladstätter 2010a

Ladstätter, S., “Süd- und Westportikus”, *Das Sog. Lukasgrab in Ephesos, Eine Fallstudie zur Adaption antiker Monumente in byzantinischer Zeit*, ed. A. Pülz, Forschungen in Ephesos, IV/4, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 250-344.

Ladstätter 2010b

Ladstätter, S., “Keramik”, *Hanghaus 2 in Ephesos, Die Wohneinheiten 1 und 2, Baubefund, Ausstattung, Funde*, ed. F. Krinzinger, Forschungen in Ephesos, XIII/8, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 172-279.

Meriç 1982

Meriç, R., *Metropolis Ionien: Ergebnisse einer Survey-Unternehmung in den Jahren 1972-1975*, Beiträge zur klassischen Philologie Heft 142, Verlag Anton Hain, Königstein/Ts.

Meriç 2002

Meriç, R., *Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos*, Forschungen in Ephesos, IX/3, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.

Öhlinger 2017

Öhlinger, B., “Nordflügel des Theaters”, *Das Theater von Ephesos Archäologischer Befund, Funde und Chronologie*, ed. F. Krinzinger-P. Ruggendorfer, Ephesos 2.1, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vienna, 76-88.

Rotroff-Andrew 2003

Rotroff, S. I.-Andrew, O.jr., *The Hellenistic Pottery From Sardis: The Finds Through 1994*, Archaeological Exploration of Sardis, Monograph 12, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London.

Schachner-Meriç 2000

Schachner, A.-Meriç, R., “Ein Stempelsiegel Des Späten 2. Jahrtausends v. Chr. aus Metropolis in Ionien”, *Studi Micenei ed Egeo-Anatolici*, XLII/I, 85-102.

Sear 2006

Sear, F., *Roman Theatres, An Architectural Study*, ed. J. Bennet-J. Boardman-J. J. Coulton-D. Kurtz-R. R. R. Smith-M. Steinby, Oxford Monographs on Classical Archaeology, Oxford University Press, Oxford / New York.

Styhler-Aydın 2017

Styhler-Aydın, G., "Hellenistic *Koilon*.", *Das Theater von Ephesos Archäologischer Befund, Funde und Chronologie*, trans. C. Leisser, eds. F. Krinzinger-P. Ruggendorfer, Ephesos 2.1, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vienna, 480-483.

Vaag vd. 2004

Vaag, L. E.-Nørskov, V.-Lund, J., *The Pottery, Ceramic Material and Other Finds from Selected Context*, The Maussolleion at Halikarnassos, Reports of the Danish Archaeological Expedition to Bodrum, 7, Jutland Archaeological Society Publication.

Eski Çağ Kaynakları**Hierocles 1893**

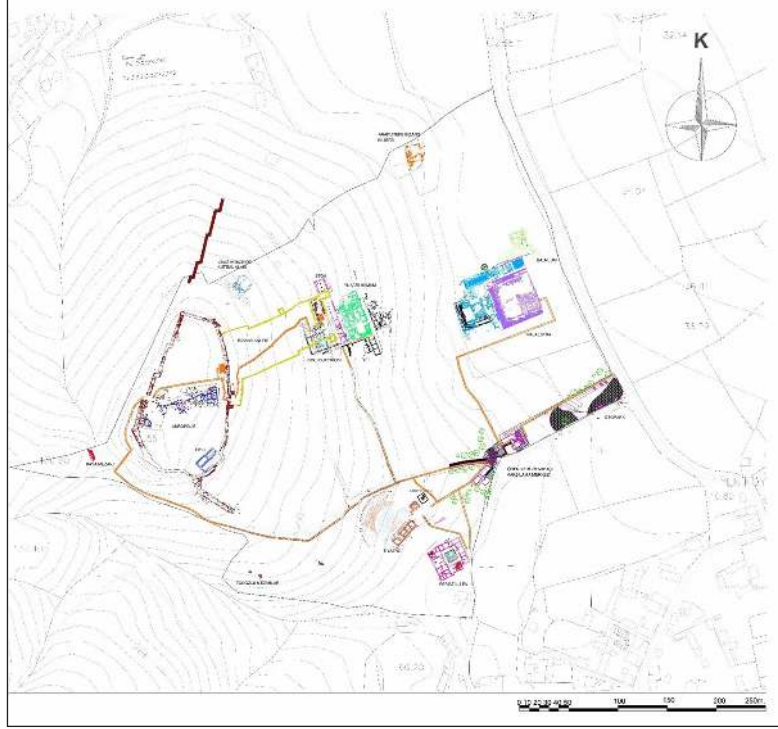
Hierocles, *Synecdemus*, çev. Henrico Gelzer, Lipsiae.

Klaudios Ptolemaios 1845

Klaudios Ptolemaios, *Geographia*, ed. C. F. A. Nobbe, Lipsiae.

Strabo 1960

Strabo, *The Geography of Strabo*, Book VI, trans. H. L. Jones, The Loeb Classical Library, Cambridge.

EKLER**Fig. 1.** Kent planı**Fig. 2.** Metropolis ve çevresinin hava görüntüsü

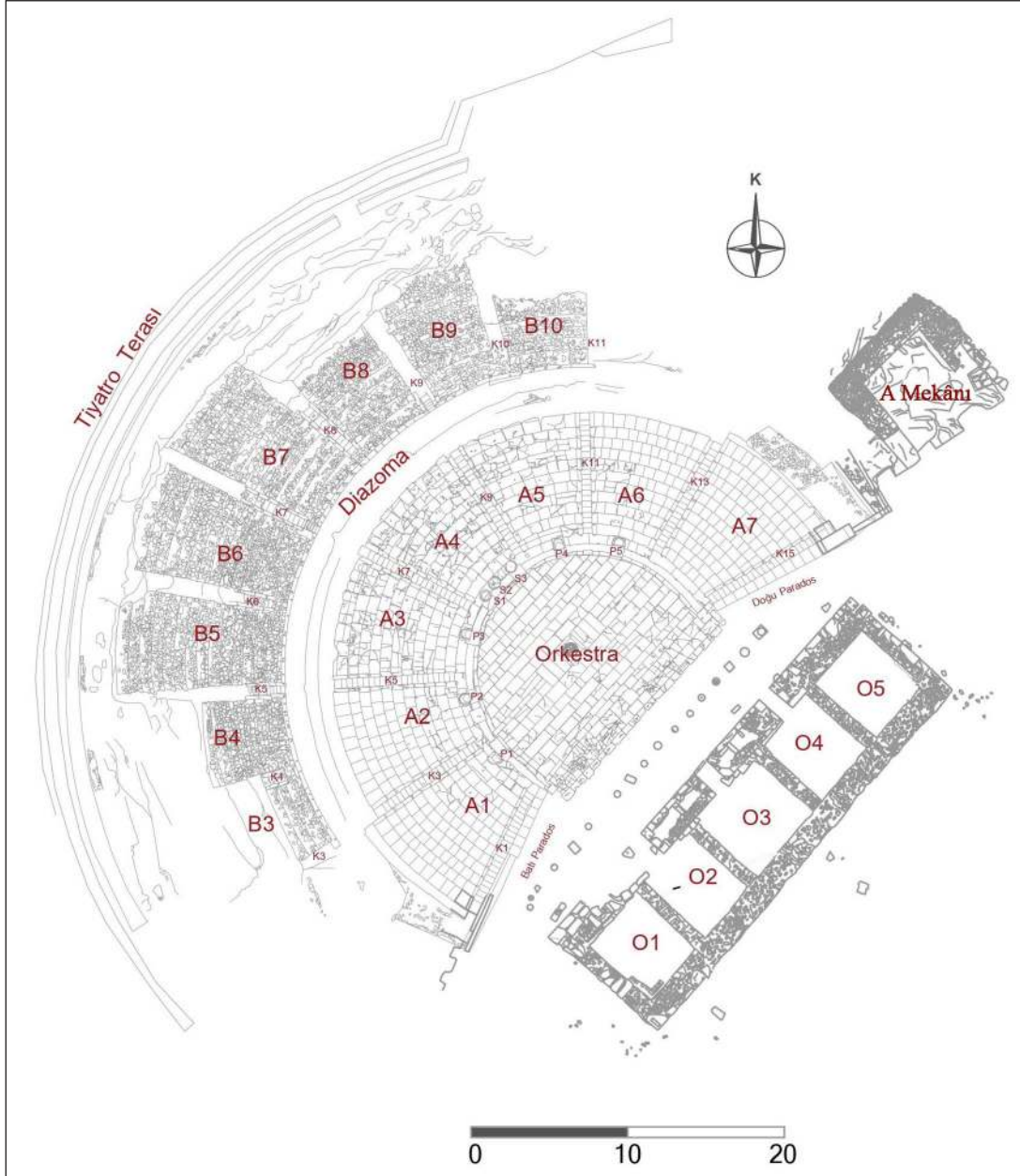

Fig. 3. Tiyatronun numaralı yerleşim düzeni

Fig. 4. Tiyatronun hava görüntüsü

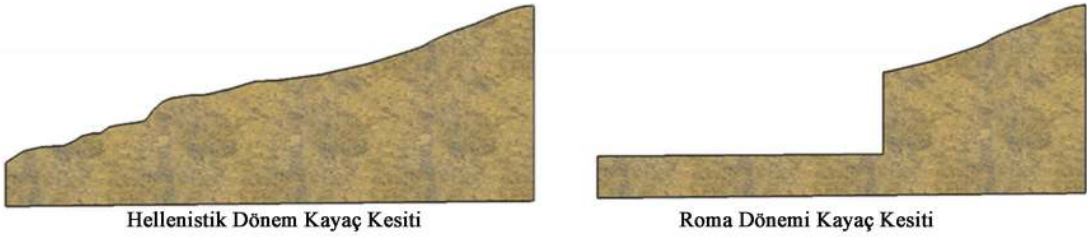

Fig. 5. A Mekânı'nın inşası için ana kayada yapılan düzenleme

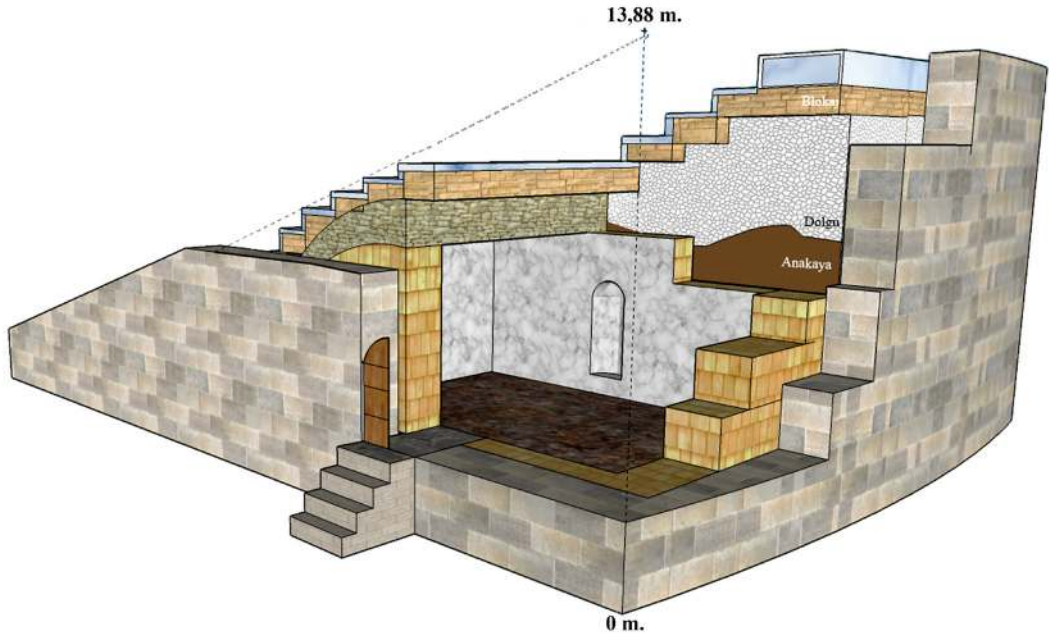

Fig. 6. Doğu analemma bölgesi ve üzerindeki oturma sıralarının illüstrasyonu

Fig. 7. A Mekânı hava görüntüsü

Fig. 8. A Mekânı güney görünüşü ve analemma duvarının ardındaki nişli ana kaya

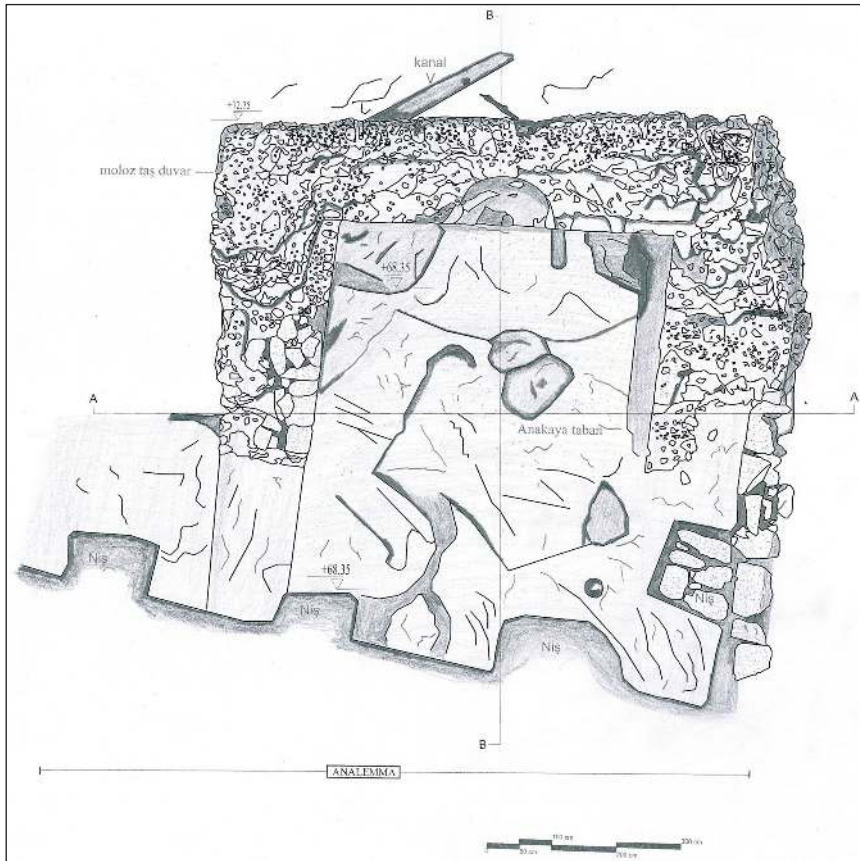

Fig. 9. A Mekânı planı

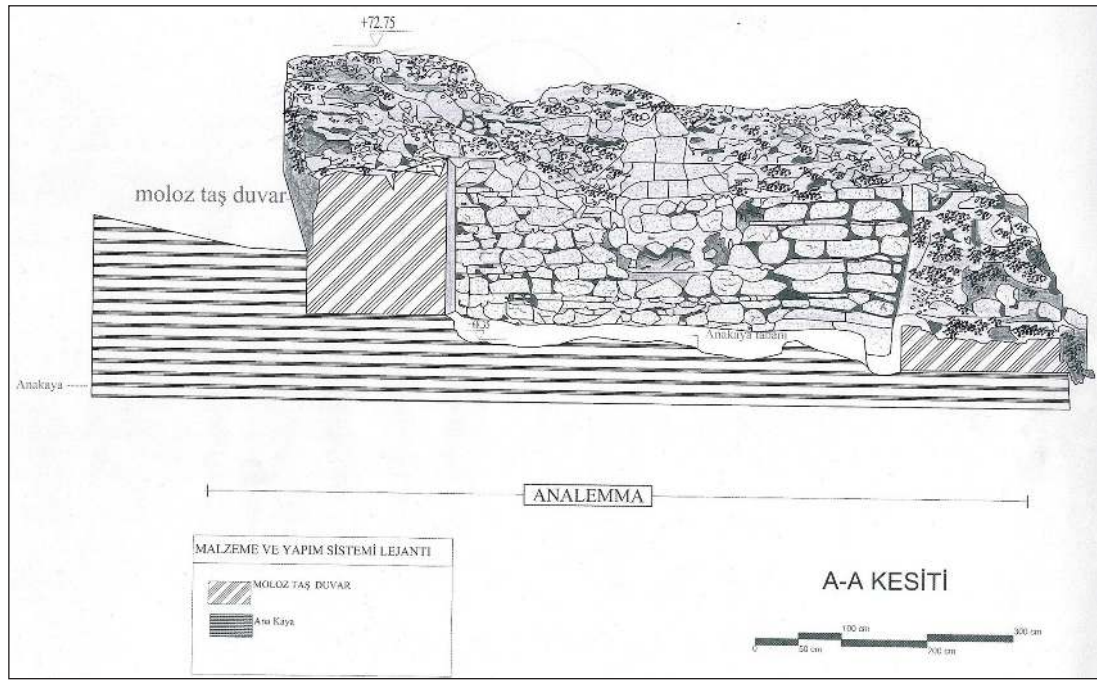

Fig. 10. A Mekânı A-A kesiti

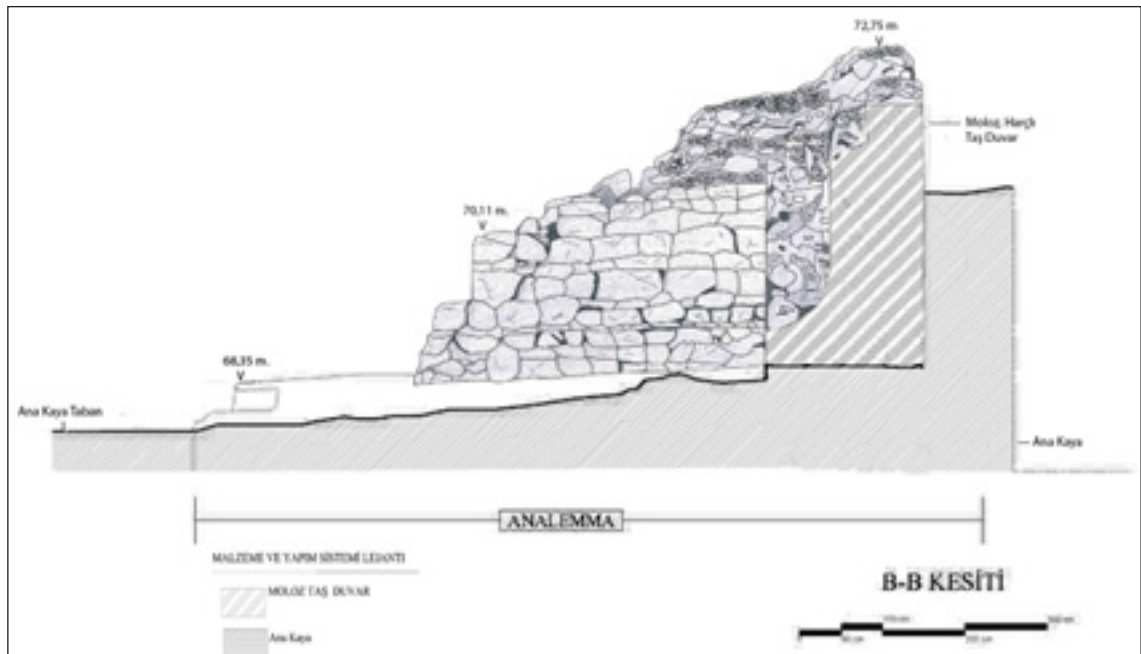

Fig. 11. A Mekânı B-B kesiti

Fig. 12. A Mekanı inşası için yapılan düzenlemeler

Fig. 13. Koilon çevirme duvarının *in situ* temel blokları

Fig. 14 a-l. A Mekanı kontekst buluntusu seramik örnekleri

Fig. 15 a-b. A Mekâm kontekst buluntusu sikke örnekleri